

LES LLENGÜES DINS L'ESTAT ESPANYOL: UNA DISCUSSIÓ ACLARIDORA

Durant els últims mesos del 1994 el tema lingüístic dins l'Estat espanyol va haver de suportar, per enèsima vegada, un fort temporal. Els primers símptomes que l'anunciaren foren ràfegues d'articles i tertúlies apareguts en certs grans mitjans de comunicació. Els seus autors prenen com excusa de la seva intervenció un suposat creixement perillós de la persecució o marginació de la llengua espanyola on aquesta té el rang, segons la mateixa Constitució dels espanyols, de llengua cooficial juntament amb la pròpia dels territoris en qüestió. L'anunci del temporal va convertir-se aviat en una amenaça imminent. N'acceleraren l'arribada partits i entitats de tota mena espanyols en prendre posició a favor del que publicaven els mitjans de comunicació al·ludits. Però qui va provocar l'esclat del mateix temporal va ser l'aparició d'un actor col·lectiu a l'escena, que potser pocs esperaven aquell precís moment: la "Real Academia (de la Lengua) Española" prenia posició, en escrit i boca del seu president, Fernando Lázaro Carreter, secundat per la majoria d'acadèmics, donant la cara per la llengua espanyola i l'esquena a les altres llengües dites "vernàcules".

Per què, precisament ara, aquest

temporal? Probablement, una de les explicacions la podria donar el fet que els dirigents del "Partido Popular" i els qui l'envolten tenen necessitat de trobar arguments per demostrar que cal anticipar les eleccions generals, ja que l'actual partit que governa l'Estat espanyol es veu incapaç d'afrontar la corrupció i els perills en què es troba la unitat d'Espanya. Les eleccions, però, no són possibles mentre Convergència i Unió i el Partit Nacionalista Basc mantinguin el seu suport al govern central socialista, fet que li permet disposar de la majoria parlamentària suficient. Per erosió-nar aquests partits catalans i basc, l'atac a les llengües catalana i basca (i gallega per escriure) seria la millor estratègia (?). Per reeixir en l'operació els dirigents del "Partido Popular" creuen que cal fabricar ràpidament amics a base de crear enemics de la "España, una, grande y libre", d'una idea d'Espanya ancorada en el temps i que ells continuen, en el fons, defensant, una idea renyida amb el plurilingüisme.

Més enllà d'aquesta hipòtesi, que explicaria el nou rebrot del nacionalisme espanyol, aflora un altre plantejament que deixa entreveure el motiu pel qual l'"Academia" s'ha barrejat en la polèmica. L'"Academia" ve a dir que amb re-

accions visceralment contra les llengües "perifèriques" no es pot guanyar la batalla lingüística en benefici de l'espanyol. La història ho ben demostra. Després de segles de persecució, les llengües maltractades han sobreviscut i fins, darrerament, s'han anat recuperant. Convé enfrontar-s'hi d'una manera més sofisticada. Per exemple, prominent protecció i tutela de les llengües dites, expressament, "minoritàries", i impedit que aquestes llengües creixin, surtin de l'àmbit de la protecció i de la tutela, propi dels no adults, i es desenvolupin lliurement, normalment. Per atacar-les millor cal, doncs, protegir-les..

Es sobretot en el marc d'aquesta sofisticació que diverses persones i entitats de les comunitats lingüístiques afectades han respost a l'"Academia". De la discussió n'han sorgit aclariments sobre temes tan interessants com els significats de llengua pròpia i llengua oficial, monolingüisme, bilingüisme i políglotisme..

A continuació, recollim alguns dels testimonis que il·lustren millor les reaccions que ha suscitat la campanya d'intoxicació lingüística capitanejada, almenys de fet, per la "Real Academia (de la Lengua) Española".

Euskadi: les arrels del conflicte lingüístic. Reflexions entorn a la carta de Fernando Lázaro Carreter

Paulo Agirrebaltategi

Se m'ha demanat una reflexió des del País Basc sobre la carta que el Sr. Fernando Lázaro Carreter, president de la "Real Academia Española" (RAE), va escriure el passat mes de novembre al president del govern espanyol, entorn a la situació actual de la llengua espanyola. Un diari va publicar aquest document sota el títol de

"La convivència lingüística". Tot i això, un comentarista del País Basc el considerava que era no solament contrari a la convivència sinó també insultant. I l'insult no sembla pas ser la millor forma d'instaurar la convivència lingüística.

El president de la RAE escriu una carta en nom de la RAE, no

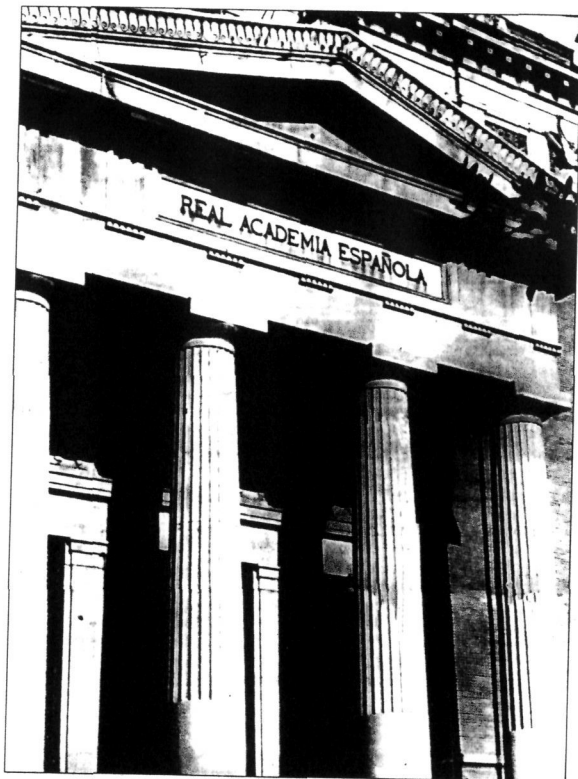
una carta a títol personal. D'aquí la importància del document. Malgrat que en aquest document la RAE reconeix el dret de les comunitats amb llengua pròpia a l'afirmació de la seva personalitat, li preocupa que el castellà pugui caure en una situació diglòssica, d'inferioritat, en els territoris on es parlen altres llengües territorials o, com diu textual-

ment la carta, "en les comunitats amb llengua vernàcula". I la RAE proposa fomentar "el bilingüisme real sense diglòssia".

Convivència, bilingüisme: aparentment hom diria que el document expressa bon sentit i bona voluntat; però distorsiona tant la realitat, com a mínim pel que fa al País Basc que, llegit des d'aquí, el que diu sona veritablement a ironia insultant. Els acadèmics veuen fins i tot que es troben en perill els drets d'aquells que no coneixen aquestes altres llengües, que poden sentir-se discriminats. En conseqüència i per conservar l'harmonia entre llengües, demanen al president del govern espanyol que siguin preses mesures legals i polítiques per assegurar-la.

Evidentment, entre les "altres llengües" hi ha l'euskara; i entre els territoris en què es parlen altres llengües, hi ha el País Basc. Per això, em permeto de llegir el document des del País Basc, on la seva lectura ha provocat la impressió generalitzada que no respon, en absolut, a la realitat del País Basc. Per desgràcia, la carta fou redactada i coneguda enmig d'un greu i agre debat sobre la política lingüística i en un context en què alguns partits polítics demanaven rebaixar les exigències que els funcionaris de l'Administració Pública sabessin l'euskara. Per tant, difícilment podíem llegir el document sense tenir en compte aquesta polèmica.

Durant la lectura d'aquest document, el primer pensament que et venia al cap era que l'haurien pogut signar ben bé la quasi totalitat dels membres de l'Euskaltzaindia o Reial Acadèmia de la Llengua Basca. Evidentment, si el document hagués estat escrit a partir de la situació de la llengua basca i, per tant, invertint del tot els termes. Amb una diferència fonamental, però: el document de la RAE es basa en el fet que el coneixement del castellà és obligatori per a tots els ciutadans de l'Estat, mentre que l'Euskaltzaindia s'hauria de basar en el fet que el coneixement de l'euskera és només voluntari per als ciutadans del País Basc, quan és obligatori també per a ells el castellà. Això ho conté, com és sabut, l'article 3r de la Constitució Espanyola. La diferència d'enfocament és, doncs, fonamental. Més encara, precisament en aquest article 3r es troba l'arrel de la diglòssia permanent, vers la qual aboquen les llengües que no són la castellana,

L'edifici de la "Real Academia Española".

na, la qual cosa impedeix la convivència ciutadana. Per això, que els acadèmics de la llengua espanyola em permetin dir-los que, en realitat, considero el seu document farisaic, a més d'insultant, mirat almenys des de la situació lingüística del País Basc. Bé sabem a Euskal Herria quina és la llengua que ha sofert i que segueix patint el mal de la diglòssia. Tot i així, els acadèmics de la llengua espanyola mai no han protestat per la situació lingüística de l'euskara.

D'altra banda, els acadèmics semblen escandalitzats pel que fa a la retolació de les vies públiques en llengua pròpia, i demanen mesures concretes per acabar amb aquest costum "(...) a fi i efecte que cap espanyol pugui sentir-se desorientat i pelegrí a la seva pàtria". No es novel·la que s'ajunti el tema de la llengua amb el tema de la pàtria.

També entre nosaltres s'ha utilitzat moltes vegades la idea de l'exili lingüístic per expressar la situació de la comunitat basca. I crec que amb encert. I no només si ens referim a la retolació de les vies i carrers, perquè això és, en definitiva, una tema secundari; el nostre exili lingüístic és molt més profund: l'euskaldun té la impossibilitat de viure dins la seva pàtria en euskara i té l'obligació de viure a l'exili de l'ortera (castellà o francès).

Una petició que els acadèmics adrecen al president del govern espanyol resulta particularment simptomàtica. Diu així: "disposar que les emissores de ràdio i televisió dependents de l'Estat emetin preferentment en la llengua comú, tot coordinant-se de tal manera que aquells que no coneixen cap altra idioma puguin sintonitzar-les a qualsevol hora del dia o de la nit;

imposar igualment a les emissores privades una programació mínima en castellà en hores raonables". Al País Basc existeixen ràdios que emeten només en euskara: Segura, Arrate, Bizkaia, Euskalerria i d'altres; no gaires. En general, són ràdios amb una audiència petita. ¿Però saben els acadèmics de la llengua espanyola quantes hores emeten les ràdios i les televisions oficials estatals en euskara? Pràcticament res! Tanmateix, l'euskara és oficial en gran part del País Basc Sud i tots paguem per al funcionament dels mitjans de comunicació oficials. ¿I saben els acadèmics espanyols quantes hores d'emissió de ràdios i televisions privades al País Basc Sud són en castellà i quantes en euskara? Novament no se m'acudeix cap més altra paraula que la de fariseisme per qualificar les peticions dels acadèmics espanyols.

De tota manera, quelcom de positiu podem trobar en aquest punt de la carta dels acadèmics. Efectivament si al govern de Madrid se li atribueix la facultat de regular l'ús de la llengua en els mitjans de comunicació privats, els governs autònoms —en concret els nostres de Navarra i Gasteiz— haurien de tenir també aquesta mateixa atribució de cara a la realització de la seva política lingüística. Em sembla molt interessant aquest suggeriment, ja que els nostres governs autònoms són del tot cauts, en la seva planificació de política lingüística, quan es tracta d'imiscuir-se en el món privat. Crec que és absolutament necessària aquesta atribució perquè hi hagi una real política de normalització de l'euskara, com la té el govern de Quebec per a la normalització el francès.

Com he indicat al començament, no puc deixar de llegir la

carta de Lázaro Carreter sense referir-me, directament, als atacs que darrerament rep al País Basc la normalització de l'euskara, per més que el document afirmi que no té res a veure amb les interpretacions "radicals" del conflicte lingüístic. Per desgràcia, el document ha fet un bon servei a aquells qui han dirigit i segueixen dirigint campanyes sistemàtiques contra la normalització de l'euskara: fins i tot els ha indicat una línia argumental per potenciar-la. Es tracta, sobretot, de denunciar el conflicte lingüístic i retorçar-ne la interpretació bo i dient que qui està discriminat és el castellano-parlant; quan, de fet, la realitat és totalment el contrari, en ser els drets dels basco-parlants els que són subjugats.

A continuació, el document apunta vers els causants d'aquesta suposada opressió: són els bascos radicals i la política lingüística que, suposadament, estaria feta a partir dels plantejaments d'aquest sector de la societat basca; és igualment el suposat conflicte lingüístic, manipulat per interessos aliens a la normalització lingüística, quan se sap que la majoria dels ciutadans opina el contrari i desitja una política més decidida a favor de la normalització de l'euskara.

La carta s'apunta al bombardeig insistent contra els qui reivindiquen la normalització del País Basc, un bombardeig acompanyat d'amenaques polítiques i orquestrat pels mitjans de comunicació. D'aquesta manera hom mira d'espantar els ciutadans i fer que l'administració pública reculi, fins i tot dels mínims aconseguits i mantinguts fins ara, en la política de normalització de l'euskara.

Enfront d'aquest joc disgregador, cal que els ciutadans i els

poders públics, amb tota l'obertura i la flexibilitat que es vulgui, però sense complexos de culpabilitat, tinguin molt clar l'objectiu de la normalització de l'euskara, que és la recuperació plena de la llengua. El motiu del conflicte no és l'euskara, no ho són les seves petites passes cap a la normalització. Allò que ha provocat i continua provocant objectivament el conflicte és el domini absolut del castellà (o del francès) i, en definitiva, és aquell que està en contra de la normalització de l'euskara. La pau lingüística és fonamenta en el reconeixement i compliment dels drets lingüístics negats a la comunitat minoritzada. No és en el conflicte lingüístic sinó en l'harmonia lingüística on cal situar el camí cap a la recuperació de la llengua minoritzada. Només als contraris de la normalització lingüística i de la recuperació de l'euskara els interessa de burxar i magnificar el caràcter conflictiu d'aquesta respecte a la situació injusta precedent, quan la recuperació era impossibilitada per molts dels qui avui l'ataquen.

No hem de caure en les provocacions de falsos i falsejats conflictes lingüístics que, objectivament, parteixen de la negació del dret de la comunitat lingüísticament minoritzada a la normalització plena de la seva llengua, i s'alimenten de l'escàndol farisaic davant les suposades conculcacions dels drets de ciutadans que no coneixen la llengua minoritzada. Aquestes provocacions provenen d'uns actituds que no desitjo atribuir directament als acadèmics en general que avalen la carta de Lázaro Carreter; però les entreveig en el rerafons d'aquesta carta, quan la lleigeixu, com he fet fins ara, des de la situació lingüística del País Basc.

La carta de la RAE i la seva repercussió a Galícia

Carme Fernández

L'aparició de la carta de la RAE posà de relleu, un cop més, les diferents postures que en el tema de la defensa de la llengua mantenen, d'una part, els múltiples sectors socials interessats en la seva normalització i, de l'altra, el govern de la Xunta de Galícia.

Des del moment de l'aparició de l'esmentada carta, el 4 de novem-

bre, i durant tot un mes, a les pàgines dels diaris gallecs, se succeïren els pronunciaments de diverses organitzacions així com també articles en pro de la nostra llengua. Persones que mai no s'havien caracteritzat pel seu suport a la normalització lingüística, es desmarcaven de l'escrit; començant pels acadèmics "gallecs" de la RAE:

C.J. Cela i G. Torrente Ballester. El mateix president de la "Real Academia Galega", Domingo García Sabell, —organisme sovint contestat a Galícia per la seva inoperància i desinterès respecte el problema real de la llengua— no tenia més remei que contestar: "entre nosaltres el problema de la diglòssia afecta al gallec, no al castellà (...).